

وزارت تحصیلات عالی
ریاست پوهنتون کاتب
معاونیت علمی و تدریسی

پالیسی آزادی‌های علمی پوهنتون کاتب

فهرست مطالب

- ۱ پیشگفتار
- ۲ فصل اول: مبانی و اهداف پالیسی
- ۵ فصل دوم: آزادی‌های آکادمیک استادان
- ۸ فصل سوم: آزادی‌های آکادمیک محصلان
- ۱۰ فصل چهارم: محدوده و حدود آزادی‌های آکادمیک
- ۱۳ فصل پنجم: تخلفات آزادی‌های علمی استادان و محصلان
- ۱۶ فصل ششم: مسئولیت‌ها
- ۱۸ فصل هفتم: پیامدهای عدم رعایت پالیسی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على رسول الله، وعلى آله وأصحابه أجمعين؛ أما بعد:
در نظام اندیشه اسلام، علم نه تنها ابزاری برای معیشت، بلکه نوری الهی برای هدایت و کشف حقایق هستی است. پوهنتون کاتب به عنوان یکی از نهادهای پیشگام در عرصه تحصیلات عالی، بر این باور است که شکوفایی استعدادها و تولید دانش نافع، تنها در سایه سار فضایی محقق می شود که در آن «حریت علمی» و «مسئولیت اخلاقی» با یکدیگر پیوندی ناگسستی داشته باشند. آزادی آکادمیک، به معنای حق جست و جوی بی طرفانه حقیقت و بیان نتایج تحقیقات بدون هراس از پیامدهای غیرعلمی، از ارکان بنیادین هویت این پوهنتون است. این سند، ضمن تأکید بر معیارهای جهانی آزادی علمی، تعهد پوهنتون کاتب را به ارزش های اصیل اسلامی، مصالح ملی و اخلاق حرفه ای بازتاب می دهد تا بستری مصئون برای پیشرفت فرهنگی و حل چالش های واقعی جامعه فراهم آید.

با احترام

پوهنبار علی احمد یوسفی

رئیس پوهنتون کاتب

فصل اول: مبانی و اهداف پالیسی

مقدمه

بنیان پوهنتون بر جویندگی حقیقت و پاسداشت حریت فکری استوار است. این فصل با تمسک به آموزه‌های وحیانی و اصول عقلانی، آزادی آکادمیک را نه صرفاً یک حق قانونی، بلکه امانتی الهی برای تعالی بشر برمی‌شمارد. هدف از تدوین این پالیسی، ترسیم افق‌های بلندی است که در آن «برهان» تنها ترازوی سنجش اعتبار سخن بوده و تولید «علم نافع» در سایه امنیت فکری، به عنوان غایت اصلی فعالیت‌های آکادمیک تعیین شده است. در این چارچوب، پوهنتون متعهد می‌گردد تا محیطی مصون از جزم‌گرایی و سرشار از پرسشگری را برای تمامی اعضای خانواده بزرگ کاتب فراهم آورد.

ماده ۱: مبانی

پوهنتون کاتب با ایمان به کرامت ذاتی انسان، آزادی آکادمیک را نه یک امتیاز صنفی، بلکه تکلیفی الهی برای کشف حقیقت می‌داند. این آزادی بر بنیاد اصل آزاداندیشی و قاعده قرآنی «لا اکراه فی الدین» استوار است که هرگونه اجبار در پذیرش نظریات اثبات‌نشده را نفی کرده و به محقق حریت می‌بخشد تا در فضایی مصون از فشار، به کاوشگری بپردازد. بر این اساس، پوهنتون متعهد است حریمی امن برای ارائه آزادانه نظریات علمی فراهم کند که در آن، کرامت انسانی و حق جستجوی دانش به عنوان زیربنای توسعه تمدنی حفظ گردد.

در محیط آکادمیک کاتب، اعتبار هر سخن بر پایه برهان محوری و فرمان الهی «قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ» سنجیده می‌شود. این خط‌مشی، حاکمیت استدلال منطقی را بر جزم‌گرایی مقدم داشته و بستری برای نقد سازنده فراهم می‌کند تا طبق آموزه «تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ»، ساختارها و نظریات موجود در بوته نقد علمی پالایش شوند. آزادی در این ساحت، به معنای نقد مسئولانه و روش‌مند است که به دور از تخریب، صرفاً بر مبنای معیارهای تخصصی پذیرفته شده جهانی و تضارب آراء صورت می‌گیرد.

غایت نهایی آزادی علمی در پوهنتون کاتب، تعالی جویی و تحقق فریضه «تَعَلَّمُوا الْعِلْمَ» است. این پالیسی تأکید دارد که آزادی تحقیق و تدریس باید در جهت تولید «علم نافع» و حل چالش‌های عینی جامعه به کار گرفته شود. پوهنتون با مرزبندی میان نقد علمی و مصالح عامه، تضمین می‌کند که فعالیت‌های آکادمیک ضمن صیانت از ارزش‌های اسلامی، به گسترش مرزهای دانش و ترویج فرهنگ تحقیق بپردازند تا کاتب همچنان پیش‌قراول نوآوری و تفکر خلاق در سطح ملی و بین‌المللی باقی بماند.

ماده ۲: اهداف پالیسی

اهداف این پالیسی عبارت‌اند از:

۱. تضمین و حمایت از آزادی‌های علمی استادان، کارمندان و محصلان؛
۲. ایجاد و تقویت محیط سالم، امن و مسئولانه آکادمیک؛
۳. ترویج فرهنگ گفت‌وگوی علمی، پرسشگری و نقد سازنده؛
۴. ارتقای کیفیت آموزش، تحقیق و تولید دانش نافع؛
۵. حمایت از استقلال علمی محققان؛

۶. ترویج و نهادینه‌سازی ارزش‌های انسانی، ملی و اخلاق حرفه‌ای؛

۷. تحکیم و توسعه همکاری‌های علمی و تحقیقی؛

۸. حمایت از نشر آزاد و مسئولانه دستاوردهای علمی و تحقیقی.

فصل دوم: آزادی‌های آکادمیک استادان

مقدمه

استادان و کادر علمی، پیشگامان تحول دانش و دیده بانان فکری جامعه هستند. پویایی یک نهاد علمی در گرو آن است که مدرسان آن بتوانند بدون دغدغه‌های بازدارنده، به کشف، تدریس و نشر حقایق بپردازند. این فصل به تبیین دقیق حقوق و حریت‌های حرفه‌ای استادان اختصاص یافته است؛ از استقلال در شیوه‌های تدریس و تحقیق گرفته تا حق نقد ساختارهای موجود و برقراری پیوندهای علمی جهانی. صیانت از این آزادی‌ها در واقع تضمین کننده کیفیت آموزشی و پاسداری از حریم نخبگانی است که وظیفه بازنگری در مرزهای دانش و تربیت نسل‌های آینده را بر عهده دارند.

ماده ۳: آزادی‌های استادان

استادان پوهنتون کاتب از آزادی‌های ذیل برخوردارند:

- ۱) آزادی در تدریس بر اساس معیارهای علمی و مقررات نافذه؛
- ۲) آزادی در بیان یافته‌ها و حقایق علمی با رعایت ارزش‌های اسلامی و ملی؛
- ۳) آزادی فکری در تحقیق، نقد و طرح نظریات علمی نو؛
- ۴) آزادی در تلاش برای گسترش علم و دانش در جامعه؛
- ۵) آزادی در نگاه اندیشه‌ورزانه و به دور از جهت‌گیری‌ها در مسائل علمی؛
- ۶) برقراری ارتباطات علمی با نهادها و سازمان‌های داخلی و خارجی؛
- ۷) آزادی انتخاب و تطبیق روش‌های تدریس در چارچوب نصاب تحصیلی؛
- ۸) آزادی اداره صنف مطابق اصول دسپلین و اخلاق حرفه‌ای؛
- ۹) آزادی در طرح ایده‌ها و پرسش‌های نو علمی؛
- ۱۰) آزادی نقد ساختارهای اجتماعی و فرهنگی در چارچوب قوانین و مقررات نافذه؛
- ۱۱) استقلال سازمانی در چارچوب پالیسی‌ها و مقررات پوهنتون؛
- ۱۲) آزادی در اصلاح و بازنگری برنامه‌های درسی؛
- ۱۳) آزادی استفاده از شیوه‌های آموزشی متنوع و مؤثر؛
- ۱۴) آزادی در نشر یافته‌های علمی با رعایت قوانین مربوط؛
- ۱۵) آزادی در ارزیابی محصلان بر اساس معیارهای علمی؛
- ۱۶) حق اشتراک در کنفرانس‌ها، سمینارها و ورکشاپ‌ها؛
- ۱۷) آزادی عضویت و مشارکت در شوراها، کمیته‌ها و انجمن‌های علمی؛
- ۱۸) آزادی نقد آثار علمی دیگر پژوهشگران؛
- ۱۹) آزادی ارائه طرح‌های ابتکاری و نوآوری‌ها؛

۲۰) هرگونه آزادی دیگری که با قوانین و مقررات مغایرت نداشته باشد.

فصل سوم: آزادی‌های آکادمیک محصلان

مقدمه

پوهنتون تنها محل انتقال دانش نیست، بلکه بستری برای پرورش تفکر نقاد و روحیه پرسش‌گری است. تحقق این هدف در گرو به رسمیت شناختن حقوق بنیادین محصلان در انتخاب مسیر آموزشی و تحقیقی آن‌هاست. این فصل با هدف ارج نهادن به جایگاه محصل به عنوان رکن پویای پوهنتون، به تبیین آزادی‌هایی می‌پردازد که محصل را قادر می‌سازد در چارچوب ارزش‌های ملی و اسلامی، در فرآیندهای علمی و تصمیم‌گیری‌های پوهنتون مشارکتی فعال و مؤثر داشته باشد.

ماده ۴: آزادی‌ها و حقوق محصلان

محصلان پوهنتون کاتب از حقوق و آزادی‌های زیر برخوردارند:

- ۱) آزادی انتخاب رشته و مضمون در چارچوب لایحه کربدت؛
- ۲) آزادی انتخاب موضوع تحقیق با رعایت ارزش‌های اسلامی و ملی؛
- ۳) آزادی مشارکت در انجمن‌ها و شوراهای محصلان؛
- ۴) آزادی نقد علمی نظریات دیگران با رعایت اصول علمی و اخلاقی؛
- ۵) حق داشتن نماینده در کمیته نظم و دسپلین و محصلان؛
- ۶) حق ارائه نظر در مورد عملکرد استادان و کارمندان؛
- ۷) حق ارائه نظر در پروسه نظارت سالانه و مرور دوره‌ای برنامه‌های علمی؛
- ۸) حق اشتراک در ارزیابی‌های دوره‌ای استادان؛
- ۹) حق درخواست بازبینی و تجدید نظر نمرات مطابق لایحه امتحانات؛
- ۱۰) حق دسترسی مساویانه به امکانات و خدمات پوهنتون؛
- ۱۱) حق مشارکت در برنامه‌های استراتژیک و انکشافی پوهنتون.

فصل چهارم: محدوده و حدود آزادی‌های آکادمیک

مقدمه

آزادی آکادمیک، علی‌رغم اهمیت حیاتی‌اش، حقی مطلق و بدون مرز نیست؛ بلکه پایداری آن در گرو تعریف دقیق قلمرو و رعایت مسئولیت‌های همراه آن است. برای جلوگیری از سوء برداشت و حفظ قداست محیط‌های علمی، لازم است مرز میان نقد سازنده و تخریب، و میان تحقیق آزاد و نقض ارزش‌های بنیادین جامعه ترسیم شود. این فصل به تبیین توازن میان «حق آزادی» و «تکلیف به رعایت اصول شریعت اسلامی، احکام، فرامین و لوایح و طرز‌العمل‌های وزارت تحصیلات عالی» می‌پردازد تا اطمینان حاصل شود که فعالیت‌های علمی همواره در مسیر حقیقت و اخلاق باقی می‌مانند.

ماده ۵: اصول عمومی محدودیت‌ها

آزادی‌های آکادمیک در صورتی مشروع و قابل حمایت‌اند که:

- ۱) در چارچوب قوانین نافذه و ارزش‌های اسلامی و ملی باشند؛
- ۲) به حقوق، حیثیت و آزادی‌های دیگران آسیب نرسانند؛
- ۳) بر پایه معیارهای علمی و اخلاقی استوار باشند؛
- ۴) به نشر اطلاعات نادرست، غیرمستند یا محرمانه منجر نشوند؛
- ۵) شامل تعصبات قومی، سمتی، مذهبی، سیاسی یا حزبی نباشند.

ماده ۶: محدوده آزادی در تدریس

آزادی استادان در تدریس به موارد زیر محدود می‌گردد:

- ۱) رعایت مفردات و نصاب تحصیلی مصوب؛
- ۲) پرهیز از ترویج دیدگاه‌های سیاسی، حزبی، قومی و مذهبی خارج از موضوعات درسی؛
- ۳) رعایت ادب و احترام در تعامل با محصلان؛
- ۴) پرهیز از طرح موضوعات حساسیت‌برانگیز و غیرعلمی در صنف؛
- ۵) رعایت رهنمودها و مقررات وزارت تحصیلات عالی.

ماده ۷: محدوده آزادی در تحقیق

تحقیق علمی آزاد است، مشروط بر اینکه:

- ۱) بر منابع معتبر علمی استوار باشد؛
- ۲) شامل سرقت علمی یا دست‌کاری داده‌ها نباشد؛
- ۳) اطلاعات محرمانه بدون مجوز افشا نشود؛
- ۴) اصول اخلاق تحقیق/ پژوهش رعایت گردد؛
- ۵) در تحقیق‌های حساس، مجوز مراجع مربوط اخذ گردد.

ماده ۸: محدوده آزادی بیان علمی

آزادی بیان علمی شامل:

- (۱) نقد مستدل بدون توهین و تخریب شخصیت؛
- (۲) بیان یافته‌های مستند و معتبر؛
- (۳) پرهیز از نشر مطالب تفرقه‌انگیز یا تحریک‌آمیز؛
- (۴) عدم استفاده از جایگاه علمی برای اهداف سیاسی، قومی یا تبلیغاتی؛
- (۵) رعایت قوانین نشر و رسانه.

ماده ۹: محدوده آزادی محصلان

آزادی محصلان مشروط است به:

- (۱) رعایت ادب و اصول علمی در نقد استادان؛
- (۲) رعایت نظم و دسپلین پوهنتون؛
- (۳) پرهیز از نشر محتواهای خلاف ارزش‌های اسلامی؛
- (۴) انتخاب موضوع تحقیق مطابق رشته و هدایت استاد؛
- (۵) اجتناب از نشر مطالب توهین‌آمیز، تحقیرکننده یا تحریک‌کننده.

ماده ۱۰: موارد خارج از آزادی آکادمیک

موارد زیر در هیچ حالتی آزادی علمی محسوب نمی‌شود:

- (۱) تبلیغات سیاسی، حزبی، قومی یا مذهبی؛
- (۲) نشر اسناد محرمانه بدون صلاحیت؛
- (۳) توهین، افترا، تحقیر یا تخریب شخصیت؛
- (۴) نشر مطالب خلاف ارزش‌های اسلامی و اخلاقی؛
- (۵) ترویج اختلافات قومی، سمتی و مذهبی؛
- (۶) نشر شایعات یا اطلاعات غیرمستند.

ماده ۱۱: توازن میان آزادی و مسئولیت

- (۱) آزادی علمی بدون مسئولیت از اعتبار ساقط است؛
- (۲) هر آزادی همراه با تعهد به قانون، اخلاق و ارزش‌های ملی است؛
- (۳) آزادی زمانی قابل حمایت است که در خدمت علم، جامعه و منافع عمومی باشد.

فصل پنجم: تخلفات آزادی‌های علمی استادان و محصلان

به منظور تضمین بهره‌وری بهینه از آزادی‌های علمی و جلوگیری از هرگونه سوءاستفاده از آن، تدوین و تعیین «تخلفات علمی و آکادمیک» امری ضروری است. این تخلفات شامل رفتارهایی است که نظم آموزشی و تحقیقی را مختل کرده، حقوق سایر اعضا را نقض نموده و یا معیارهای علمی و اخلاقی را تضعیف می‌نماید. شناخت دقیق این تخلفات، نه تنها ضامن حفاظت از حقوق اعضای جامعه علمی است، بلکه زمینه‌ساز ارتقای کیفیت، پاسخگویی و انسجام نظام آموزشی و تحقیقی در پوهنتون خواهد بود.

ماده ۱۲: نقض اصول و اخلاق علمی

تخلفات حوزه‌ی آزادی‌های آکادمیک و علمی شامل موارد ذیل می‌گردد:

- ۱) استفاده از منابع نامعتبر و فاقد وجاهت علمی؛
- ۲) سرقت ادبی، جعل داده‌ها، دست‌کاری نتایج تحقیق و کپی‌برداری غیرمجاز؛
- ۳) افشای اطلاعات محرمانه تحقیقی و آموزشی بدون کسب مجوز رسمی؛
- ۴) عدم رعایت موازین اخلاقی در انجام تحقیق و پژوهش؛
- ۵) اجرای پروژه‌های تحقیقی حساس بدون اخذ مجوز از مراجع ذی‌صلاح؛
- ۶) کاهش تعمدی کیفیت و کمیت فعالیت‌های علمی، تحقیقی و آموزشی؛
- ۷) بی‌توجهی به معیارها و شاخص‌های تضمین کیفیت و اعتباردهی؛
- ۸) عدم اهتمام به به‌روزرسانی دانش تخصصی و مهارت‌های حرفه‌ای؛
- ۹) عدم پاسخگویی علمی به مسائل و نیازهای جامعه در فعالیت‌های آکادمیک؛
- ۱۰) سوءاستفاده از تریبون علمی جهت ترویج افکار مغایر با ارزش‌های اسلامی و پالیسی نظام؛
- ۱۱) ایجاد فضای ارعاب علمی و ممانعت از ابراز نظرهای مخالف در چارچوب اصول دانش؛
- ۱۲) اختلال در نظم آموزشی و تحقیقی و ممانعت از اجرای برنامه‌های مصوب پوهنتون؛
- ۱۳) عدم رعایت سلسله‌مراتب اداری و آکادمیک در انتشار یافته‌های علمی.

ماده ۱۳: تخلفات مرتبط با رفتار علمی، آموزشی و اخلاق حرفه‌ای

تخلفات در این حوزه شامل موارد ذیل می‌گردد:

- ۱) اعمال تبعیض یا بی‌عدالتی در فرآیند تدریس، ارزیابی و تحقیق؛
- ۲) عدم رعایت اصول حرفه‌ای و اخلاقی در تعاملات با محصلان و همکاران؛
- ۳) عدم همکاری و هماهنگی علمی با سایر اعضای جامعه آکادمیک؛
- ۴) نادیده گرفتن بازخوردهای علمی و اصلاحی مراجع ذی‌صلاح در امور تدریس و تحقیق؛

- ۵) ممانعت غیرقانونی از دسترسی دیگران به منابع علمی در چوکات مقررات پوهنتون؛
- ۶) نقض استقلال علمی همکاران و محصلان در انتخاب موضوع تحقیق و شیوه تدریس؛
- ۷) ترویج اندیشه‌های مغایر با ارزش‌های اسلامی، ملی و پالیسی‌های کلان کشور؛
- ۸) خرید، فروش یا تبادل غیرمجاز آثار علمی (مونوگراف، تیزس (Thesis) یا پایان‌نامه و مقالات)؛
- ۹) استفاده غیرمجاز از عناوین اکادمیک کسب‌نشده در فعالیت‌های رسمی و اجتماعی؛
- ۱۰) کتمان تضاد منافع مالی یا شخصی در انجام تحقیقات و ارائه‌ی مشاوره‌های علمی؛
- ۱۱) بهره‌برداری شخصی و غیرقانونی از امکانات، تجهیزات و منابع استراتژیک پوهنتون؛
- ۱۲) ارائه اطلاعات نادرست، اثبات‌نشده یا بزرگ‌نمایی شده به رسانه‌ها و افکار عمومی؛
- ۱۳) تبانی در داوری‌ها و ارزیابی‌ها جهت تأیید غیرمنصفانه آثار یا ترفیعات علمی؛
- ۱۴) کتمان یا حذف عمدی یافته‌های علمی که با فرضیات یا منافع محقق در تضاد است.

فصل ششم: مسؤلیت‌ها

مقدمه

قوام یک نهاد علمی بر پایه تعهد متقابل اعضای آن استوار است. آزادی‌های آکادمیک زمانی ثمربخش خواهند بود که با مسئولیت‌پذیری اخلاقی و حرفه‌ای استادان و محصلان همراه شوند. در این فصل، وظایف اساسی هر یک از ارکان آموزشی تبیین شده است تا با ایجاد انضباط درونی و رعایت امانت‌داری علمی، محیطی امن، منصفانه و به دور از هرگونه تبعیض برای رشد استعدادها فراهم گردد.

ماده ۱۴: مسئولیت‌های استادان

- ۱) رعایت قوانین و مقررات وزارت و پوهنتون؛
- ۲) رعایت ارزش‌های اسلامی، ملی و اخلاقی؛
- ۳) حفظ نظم صنفی و احترام متقابل؛
- ۴) رعایت اصول علمی در تدریس و تحقیق؛
- ۵) جلوگیری از هرگونه تبعیض و برخورد غیرحرفه‌ای.

ماده ۱۵: مسئولیت‌های محصلان

- ۱) رعایت دسپلین و مقررات پوهنتون؛
- ۲) احترام به استادان و محصلان؛
- ۳) اجتناب از سرقت علمی و رعایت امانت‌داری علمی؛
- ۴) رعایت ادب و اخلاق در نقد علمی؛
- ۵) حفظ محیط سالم و امن آکادمیک.

فصل هفتم: پیامدهای عدم رعایت پالیسی

مقدمه

هر نظام‌نامه‌ای برای تضمین پایداری و ضمانت اجرا، نیازمند سازوکارهای نظارتی و صیانتی است. این فصل با نگاهی اصلاح‌گرایانه، سلسله‌مراتب برخورد با تخطی از اصول این پالیسی را مشخص می‌کند. هدف از این پیامدها، نه صرفاً جریمه، بلکه حفظ نظم آکادمیک، صیانت از حقوق جمعی و اطمینان از پایبندی همگان به میثاق‌های علمی و ارزش‌هایی است که پوهنتون بر پایه آن‌ها بنا شده است.

ماده ۱۶: پیامدها

در صورت تخطی از مفاد این پالیسی، اقدامات انضباطی ذیل به صورت تدریجی، متناسب و با رعایت اصول پالیسی رفتار اخلاقی، انصاف و عدالت اتخاذ می‌گردد:

(۱) توصیه شفاهی؛

(۲) توصیه کتبی؛

(۳) اخطاریه؛

(۴) در صورت عدم اصلاح رفتار پس از طی مراحل فوق، فرد متخلف رسماً به کمیته نظم و دسپلین پوهنتون معرفی می‌گردد تا مطابق مقررات نافذه مورد رسیدگی قرار گیرد.

ماده ۱۷: تصویب و اجرا

این پالیسی به تاریخ ۱۴۰۵/۱/۱۲ در شورای علمی پوهنتون کاتب مطرح، تصویب و در پروتوکول شماره (۱_۱۴۰۵) ثبت گردیده است. از تاریخ تصویب، لازم‌الاجرا می‌باشد.

